

הבנת הנקרא - קטעים לתרגול

מקבץ 7

הבנת הנקרא

לפניכם ארבעה קטעים ובסוף כל אחד מהם שאלות. קראו כל קטע בעיון וענו על השאלות שאחריהם.

I קטע

- (1) מאז ומעולם השפיעו בני האדם על סביבתם: הם הקימו יישובים, בנו מבנים, גידלו צמחייה ובעלי חיים וטיפחו את סביבתם, אבל באותה העת גם פגעו בסביבה, זיהמו והרסו אותה. קשה לדמין מה יקרה אם יום אחד ייעלמו בני האדם מן העולם. האם יישאר אז זכר להשפעתם? מומחים בתחום הבנייה והאקולוגיה ניסו להשיב על השאלה: מה יקרה לסביבה שבנינו אם לא נתחזק אותה באופן שוטף?
- (5) ההיסטוריה האנושית מלמדת על תרבויות שלמות שנעלמו מן העולם וכמעט שלא נותר מהן שריד. למשל, תרבות המאיה בצפון גואטמלה פרחה עד למאה העשירית לספירה, ואז החלה לשקוע. עד סוף אותה מאה נחרבו עריה ויישוביה ונטשו לחלוטין. תוך כאלף שנים כיסה ג'ונגל פראי את שרידי התרבות המפוארת הזאת, והערים המרשימות פינו את מקומן ליער סבוך. האם כזה יהיה גם גורלן של הערים המודרניות בהיעדר בני אדם, או שהן עמידות יותר?
- (10) לחקירת השאלה הזאת נבחרה העיר ניו-יורק, שמסמלת יותר מכול את הכרך המודרני. חוקרים ניסו לשחזר את אזור ניו-יורק לפני שנת 1609 - השנה שבה החלה ההתיישבות המאסיבית בעיר - ומצאו שעד לתחילת המאה ה-17 היה האזור כולו מכוסה בצמחייה עשירה, נחלי מים זרמו בו, ומינים רבים של בעלי חיים הסתובבו בשטח. אם ייעלמו בני האדם מניו-יורק, האם עשויה העיר לשנות את פניה ולהיראות שוב כמו ניו-יורק של העבר? מהנדסים וביולוגים צופים שתהליכים אקלימיים יביאו לכך שלאחר כעשר שנים ללא בני אדם ייסדקו הכבישים והמדרכות, עשבים יצבצו מתוכם, וחתולי בר (15) ועופות טרף ילכו ויתרבו. כעשרים שנה אחר כך תתמוטט מערכת המים של העיר, ומי תהום יכסו את פני הקרקע. 300 שנים אחרי כן יקרסו הגשרים הגדולים של העיר, ובתום כמה עשרות אלפי שנים ייעלמו שרידי הציוויליזציה כמעט לחלוטין בתוך יערות העד ובמצולות האוקיינוסים.
- זה אלפי שנים בני האדם מכנים את כדור הארץ "העולם שלנו", ולא בכדי. נמצא כי 83 אחוזים משטח (20) כדור הארץ מושפעים ממעשה ידי האדם. אבל התרחיש ההיפותטי שלעיל מוכיח כי המציאות הזאת יכולה להשתנות.

השאלות

1. איזו מן השאלות הבאות נשאלת בפסקה הראשונה של הקטע?

- (1) האם בני האדם תורמים לסביבה שהם חיים בה?
- (2) האם השפעתם של בני האדם על הסביבה תישמר גם בהיעדרם?
- (3) האם בני האדם פוגעים בסביבה שהם חיים בה?
- (4) איך אפשר לתחזק את הסביבה ולשמור על מעשה ידיהם של בני האדם?

2. בפסקה השנייה, מה תפקיד הדוגמה המתארת את גורלה של תרבות המאיה?

- (1) להסביר מדוע שקעה תרבות המאיה
- (2) להראות כיצד צמחה והתפתחה תרבות המאיה בזכות השקעתם של בני האדם בה
- (3) להדגים כיצד יישובים שלמים נחרבו ונעלמו כאשר לא היו בהם בני אדם
- (4) להמחיש את עוצמתה ויכולת הישרדותה של תרבות המאיה

3. "לחקירת השאלה הזאת נבחרה העיר ניו-יורק" (שורה 10). העיר ניו-יורק נבחרה מפני ש-

- (1) היא נחשבת לעיר עמידה במיוחד
- (2) היא דוגמה לעיר מודרנית מאוד
- (3) היא העיר היחידה שהייתה קיימת כבר במאה ה-17
- (4) היא דומה במבנה שלה למבנה היישובים של תרבות המאיה

4. לפי הפסקה השלישית, כיצד נראתה ניו-יורק לפני שהיו בה תושבים רבים?

- (1) באזור היו צמחים רבים, נחלים ומגוון של חיות
- (2) האזור כולו היה מכוסה בג'ונגל פראי
- (3) העיר הייתה הרוסה והיו בה חתולי בר ועופות טרף רבים
- (4) היא הייתה עיר מפותחת מאוד בדומה ליישובי תרבות המאיה בזמנם

5. "300 שנים אחרי כן יקרסו הגשרים" (שורה 17) - במקום המילה "יקרסו" אפשר לכתוב -

- (1) ישתנו
- (2) ייסדקו
- (3) ייחלשו
- (4) ייפלו

קטע II

- (1) לאורך ההיסטוריה ניסו רבים לגלות את היבשת האבודה "אַטְלָנְטִיס", יבשת המופיעה בתיאורים ספרותיים קדומים, ואיש אינו יודע בוודאות אם הייתה קיימת אי פעם. תיאורים אלו, שלפיהם אטלנטיס הייתה אי גדול מאוד שלא שרד ממנו דבר, הציתו לאורך השנים את דמיונם של ארכאולוגים, גאולוגים והיסטוריונים רבים, והם ניסו לחפש את שרידיה.
- (5) כמה סופרים קדומים הזכירו בכתביהם את האי אטלנטיס, ובהם סולון, שהיה מדינאי ומשורר אתונאי, והפילוסוף אַפְּלָטוֹן - שניהם חיו לפני יותר מאלפיים שנים. לדבריהם, אטלנטיס, שהייתה קיימת אלפי שנים קודם זמנם, הייתה מקום נפלא ומיוחד, אולם יום אחד - בגלל זעם האלים שהחריב אותה ברעידת אדמה קשה - שקעה היבשת במימי האוקיאנוס האטלנטי ואבדה לעד.
- (10) בסיפורו "טימאוס" תיאר אפלטון את אטלנטיס: אטלנטיס הייתה מורכבת מכמה איים, אי בתוך אי: במרכז אי עגול, סביבו טבעת מים, וסביבה טבעת יבשה ועוד טבעת מים, וכך הלאה. את האי המרכזי הקיפו תשע טבעות יבשה ותשע טבעות מים סך הכול. גשרים גדולים נמתחו בין אי לאי ותעלות מים חצו את האיים וקישרו את טבעות המים זו לזו כדי לאפשר לאוניותיה של אטלנטיס להתקרב אל האי המרכזי ולעגון במל שלו.
- (15) לפי המיתולוגיה היוונית, אטלנטיס ניתנה במתנה לנפטון, אל הים. הוא חי בה עם קלייטו אהובתו, ונולדו להם עשרה בנים. לפי סיפורו של אפלטון, בנו הבכור של נפטון, אַטְלָס, היה מלך האי המרכזי, וכל אחד מתשעת הבנים האחרים מלך על טבעת אי אחת. אטלנטיס פרחו ושגשגה שנים ארוכות. אפלטון תיאר בפירוט את המזרקות, המרחצאות והמקדשים המפוארים שהיו בה, אך לא כתב מה עלה בגורלה. ייתכן שלא הספיק לסיים את הסיפור, ואולי סופו לא השתמר.
- (20) יש חוקרים הסבורים שאטלנטיס לא הייתה ולא נבראה מעולם, ותיאוריו של אפלטון הם רק משל. אבל יש שמועה שבקרקעית האוקיאנוס האטלנטי התגלתה מעין מנהרה, והיא המובילה לשרידיה של אטלנטיס האבודה. החוקרים שגילו את המנהרה, כך מספרים, שומרים לעת עתה על סודם ואינם מגלים לאיש את מקומה המדויק. בינתיים, נראה שלא נוכל לדעת אם האי הנפלא אטלנטיס היה מציאות או אגדה.

השאלות

6. לפי הפסקה הראשונה, ארכאולוגים, גאולוגים והיסטוריונים -
- (1) ניסו לגלות את שרידיה של היבשת אטלנטיס
 - (2) כתבו תיאורים ספרותיים של היבשת אטלנטיס
 - (3) היו הראשונים שדמיינו כיצד נראית היבשת אטלנטיס
 - (4) יודעים בוודאות שהיבשת אטלנטיס הייתה קיימת לפני שנים

.7 לפי תיאורו של אפלטון (שורות 9-13), לשם מה נחפרו תעלות המים?

- (1) כדי להגן על האי המרכזי
- (2) כדי לאפשר לאוניות מעבר לאי המרכזי
- (3) כדי שישמשו מעגן לאוניות
- (4) כדי לחלק את האי המרכזי לשניים

.8 לפי הפסקה הרביעית, אפלטון מתאר בהרחבה את -

- (1) המבנה של יבשת אטלנטיס
- (2) סופה המר של אטלנטיס
- (3) סיפור אהבתם של נפטון וקלייטו
- (4) הפאר הרב של אטלנטיס

.9 בשורה 21 כתוב: "שומרים לעת עתה על סודם". מהו הסוד?

- (1) מקומה של המנהרה המובילה לשרידיה של אטלנטיס
- (2) מה באמת שרד מן היבשת אטלנטיס
- (3) הידיעה שאטלנטיס לא הייתה ולא נבראה
- (4) מי החוקרים שגילו את המנהרה המובילה לשרידיה של אטלנטיס

.10 איזו מהאמירות הבאות עולה מן הפסקה הראשונה וגם מן הפסקה האחרונה של הקטע?

- (1) דמיונם של החוקרים עזר למצוא את הדרך לשרידיה של אטלנטיס
 - (2) לפי הסיפורים, אטלנטיס הייתה אי גדול ומפואר
 - (3) כיום אין יודעים אם הייתה אטלנטיס קיימת באמת
 - (4) חוקרים מעטים בלבד גילו ממצאים שיכולים להעיד על קיומה של אטלנטיס
-

קטע III

(1) המילה גֶרְפִּיטִי מקורה במילה היוונית גֶרְפֶּאִין, שפירושה: לכתוב. הגרפיטי - כתיבה וציור על קירות או על בתים, בעיקר ברחובות הערים - הוא תופעה הנצפית בכל רחבי העולם. תופעה זו אפיינה את החברה האנושית מאז ימי קדם ביוון העתיקה ובאימפריה הרומית, ויש הרואים את ראשיתו של הגרפיטי כבר בציורי המערות.

(5) הגרפיטי משמש להבעת הצהרות פוליטיות וחברתיות, הצהרות אהבה או עלבונות, אבל בראש ובראשונה הגרפיטי הוא כלי לביטוי עצמי, לחיפוש הכרה וייחודיות ולהפצת מסר לאנשים רבים שייחשפו לכתוב או למצויר. פעמים רבות משמש הגרפיטי להבעת מחאה. דוגמה בולטת לאומן העושה בגרפיטי שימוש כזה הוא האומן הלונדוני בֶּנְקְסִי, אשר מתמחה בציור גרפיטי אומנותי בעל מסר פוליטי תוך כדי שימוש באירוניה.

(10) הגרפיטי המודרני, שנקרא גם "אומנות הרחוב", צמח בשנות השבעים של המאה הקודמת ברכבות התחתיות של ניו-יורק. משם הוא הופץ עד מהרה לכל רחבי העולם כשפה אומנותית, שלעיתים מכערת את הסביבה אבל לעיתים גם מייפה אותה. רק בשנות השמונים זכה הגרפיטי להכרה כסוג של אומנות, בעיקר בזכות עבודותיהם של האומנים קית' הָרִינג' וז'אן מישל בֶּסְקָאט. אומנים אלה, שהחלו את דרכם כציירי גרפיטי לא חוקים, זכו להכרה ביכולותיהם והתקבלו בהדרגה כאומנים מהשורה (15) הראשונה. עם התרחבות השימוש באינטרנט הפכה אומנות רחוב זו לתנועה כלל עולמית. אומנים מכל העולם מחליפים ביניהם 'סטיקרים' וירטואליים בדואר האלקטרוני וזוכים להכרה, להוקרה ולהפצה של יצירותיהם. שיאה של הכרה זו היה ב-1991, בתערוכה גדולה במוזאון לאומנות מודרנית בניו-יורק שהעלתה את הגרפיטי מן הרחוב אל לב הממסד של האומנות הגבוהה.

אף שהגרפיטי זכה להכרה כאומנות, הוא אינו חוקי ועדיין נחשב בעיני רבים לוונדליזם. הסיבה לכך (20) היא שהוא נעשה, בדרך כלל, על רכוש ציבורי ועל קירות של מבנים עירוניים ללא הסכמת בעלי הרכוש שעליו צוירו הכתובות. מתוך ההכרה בערך האומנותי של הגרפיטי הקצו הרשויות בערים רבות בעולם קירות מיוחדים למען אומני הגרפיטי, כדי לאפשר להם לעסוק באומנותם מבלי שיעברו על החוק.

השאלות

11. מה נכון לפי הפסקה הראשונה?

- (1) הגרפיטי שהיה נהוג בימי קדם קבע את אופיו של הגרפיטי כיום
- (2) הגרפיטי החל ככתיבה ולאחר מכן התפתח גם לציור
- (3) כבר בציורי המערות נראו ציורים של קירות ובתים
- (4) אפשר לראות גרפיטי בארצות רבות בעולם

12. לפי הפסקה השנייה, מה מהבאים **אינו** אחת ממטרות הגרפיטי?

- (1) חיפוש הכרה וייחודיות
- (2) העברת מסרים פוליטיים
- (3) ביטוי עצמי
- (4) חשיפת אנשים לאומנות הציור

13. לפי הפסקה השלישית, **אומנות הרחוב** היא כינוי -

- (1) לעבודותיהם של קית' הרינג וז'אן מישל בסקיאט
- (2) לתערוכה שהתקיימה ב-1991 במוזאון לאומנות מודרנית
- (3) לגרפיטי המודרני
- (4) לגרפיטי ברכבות התחתיות

14. לפי הפסקה השלישית, האינטרנט -

- (1) הפך נפוץ בעולם בזכות הגרפיטי
- (2) סייע להפיץ את הגרפיטי ברחבי העולם
- (3) העלה את הגרפיטי מן הרחוב אל לב הממסד של האומנות
- (4) זכה להכרה בקרב אמני הגרפיטי

15. מה הפתרון שהוצע בערים בעולם כדי לאפשר לאמני גרפיטי ביטוי חוקי?

- (1) הצגת יצירות הגרפיטי בתערוכות בלבד
 - (2) קירות מיוחדים שרק עליהם יציירו אמני הגרפיטי
 - (3) אמני הגרפיטי יבקשו רשות מבעלי הרכוש שהם מתכוונים לצייר עליו
 - (4) מתן הכרה חוקית לציורי הגרפיטי
-

קטע IV

(1) ישראל היא מדינה קטנה, אבל יחסית לגודלה, יש בה עושר מרשים של פרחי בר. גדלים בה קרוב ל-2,300 מינים של פרחי בר, לעומת כ-1,850 מינים באנגליה, למשל, הגדולה בשטחה כמעט פי שישה מישראל. אולם רק לפני כחמישים שנה היו כמה מהמינים של פרחי הבר בישראל בסכנת הכחדה - ילדים ומבוגרים כאחד נהגו לחזור מטיולים בחיק הטבע ובידיהם זרי פרחים, ובשבתות ובחגים עמדו סוחרים בצדי הדרכים ומכרו זרים גדולים של כלניות, נרקיסים ורקפות. (5)

לפני שנעלמו מינים רבים של פרחים מן הנוף, קמו בישראל שני ארגוני סביבה - החברה להגנת הטבע ורשות שמורות הטבע - שאנשיהם הבינו היטב את הסכנה הנשקפת לפרחי הבר, ופעלו להעניק לפרחים מעמד מוגן בחוק. ואכן בזכות פעילותם חוקקה הכנסת בשנת 1964 חוק, שלפיו נאסרו קטיפה ומכירה של כמה עשרות מינים של פרחי בר. אנשי הארגונים האלה הבינו שלא די לחוקק חוק; חשוב לפעול ליישום באמצעות חינוך והסברה וכן לדאוג לאכוף אותו. לשם כך הפיצו בכל רחבי הארץ כרזות צבעוניות עם איורים מרהיבים של פרחי בר מוגנים ובראשן הסיסמה: "צא לנוף אך אל תקטוף". מורים, מורות וגננות נרתמו למשימה והעבירו את המסר הזה, והילדים מנעו מהוריהם המופתעים לקטוף פרחים מוגנים.

כבר כעבור שנים אחדות ניכרו התוצאות בנוף. אזורים נרחבים שהתרוקנו מפרחי בר התכסו שוב בפריחה מרהיבה, ופרחים שהיו על סף היעלמות, כמו אירוסים וצבעונים, חזרו לפרוח. מסע ההסברה שניהלו אנשי ארגוני הסביבה הביא לידי שינוי בהתנהגות הציבור, והוא למד ליהנות מהטבע בלי לקטוף פרחים. (15)

השאלות

16. לפי הפסקה הראשונה, מה אפשר ללמוד מן ההשוואה בין ישראל לאנגליה?

- (1) שגם באנגליה הגדולה, כמו בישראל, מכרו פרחי בר
- (2) שבישראל יש יותר פרחי בר מבאנגליה, הגדולה ממנה בשטחה
- (3) שבישראל קטפו פרחי בר יותר משקטפו באנגליה
- (4) שבישראל ובאנגליה נעלמו מן הנוף מינים רבים של פרחים

17. בפסקה הראשונה כתוב: "... היו כמה מהמינים של פרחי הבר בישראל בסכנת הכחדה". במקום המילה **הכחדה** אפשר לכתוב -

- (1) הינזקות
- (2) התייבשות
- (3) היעלמות
- (4) התנוונות

18. לפי הפסקה השנייה, מה הבינו אנשי הארגונים?

- (1) שצריך לחוקק חוק שיגן על הפרחים, וליישמו באמצעות הסברה וחינוך
- (2) שצריך להסביר לציבור מה הם תנאי הגידול של פרחי בר בארץ
- (3) שכדי לשמור על הפרחים מספיק לאכוף את החוק המגן עליהם
- (4) שחשוב לשכנע את המורים ואת הגנות שלא לקטוף ולא למכור פרחים

19. בפסקה האחרונה כתוב: "כמו אירוסים וצבעונים". **אירוסים וצבעונים** הם דוגמה ל-

- (1) פרחי בר יפהפיים שאינם גדלים במקומות אחרים בעולם
- (2) מינים של פרחי בר שמאז ומעולם צמחו בכל מקום בישראל
- (3) פרחי בר מיוחדים שכדאי ללמוד עליהם
- (4) מינים של פרחי בר שניצלו בזכות פעולתם של ארגוני הסביבה

20. לפי הפסקה האחרונה, מסע ההסברה שניהלו אנשי שמירת הטבע בארץ -

- (1) השפיע על התנהגות הציבור הרחב בנוגע לשמירה על הניקיון בטבע
 - (2) חינך את הציבור לשמור על הטבע בעת שהוא נהנה ממנו
 - (3) לימד את הציבור על החשיבות המדעית של עושר מיני הפרחים בארץ
 - (4) עודד את הציבור להתנהג באחריות כלפי אנשים, בעלי חיים ופרחים
-

מפתח תשובות נכונות

קטעים לתרגול מקבץ 7

קטע ראשון

מספר השאלה	1	2	3	4	5
התשובה הנכונה	2	3	2	1	4

קטע שני

מספר השאלה	6	7	8	9	10
התשובה הנכונה	1	2	4	1	3

קטע שלישי

מספר השאלה	11	12	13	14	15
התשובה הנכונה	4	4	3	2	2

קטע רביעי

מספר השאלה	16	17	18	19	20
התשובה הנכונה	2	3	1	4	2

© כל הזכויות שמורות למרכז הארצי לבחינות ולהערכה (ע"ר)

אין להעתיק או להפיץ בחינה זו או קטעים ממנה בכל צורה ובכל אמצעי, או ללמדה - כולה או חלקים ממנה - בלא אישור בכתב מהמרכז הארצי לבחינות ולהערכה.